

AİLENİN GRUPSAL VE KURUMSAL DEĞİŞME BOYUTLARI VE BİR ÖRNEK OLAY

Engin ÖNEN(*)

Aile konusu sosyal bilimlerde incelenmeye başlandığınan beri, değişik yaklaşımlara konu olmuştur. Bunlardan en yoğun olarak kullanılan yaklaşımlar tarafından aile, genellikle toplumsal bütün içinde belli işlevleri üstlenen bir alt sistem veya toplumun kuramsal düzeni içinde, toplumun doğayla dengede kalmasını sağlayan düzenlemeleri gerçekleştiren temel kurumlardan biri olarak kabul edilmiştir.

Bu yaklaşımlar içinde teknolojik gelişmelerin belirleyiciliğine (Levy) veya değerler sisteminin belirleyiciliğine (Parsons) ağırlık verenlere rastlıyoruz. Yapısal-İşlevselci bir yaklaşıma sahip olan Parsons, özellikle kadın erkek rolleri konusunda statik bir yapı vurgulamıştır. Ev içi işleri kadına yüklerken ailenin dış gereksinimlerini karşılama ve toplumla bağıntı kurma görevini erkeğe vermiştir.(1)

Aile için belirli ideal tipler oluşturan bazı sosyologlar "her toplum tipine uygun bir aile yapısı vardır" sayılısından hareketle, ailenin de toplumların tarihsel süreç içinde geçirdikleri değişimlere paralel bir değişme süreci izleyeceği görüşünü savunmuşlardır.

Örnek olarak aile konusuna yapısal açıdan yaklaşan Levy'nin bu konudaki görüşleri üzerinde duracak olursak, teknoloji ölçütünden hareketli şöyle bir sınıflama yaptığını görürüz: "Birinci grup toplumlar modern tıbbi teknolojinin bulunmadığı toplumlardır. Bunlara 'geleneksel toplumlar' diyor. Levy bu toplumlara karşılık geleneksel toplumların ideal aile tipi olan geniş aile 'bir cinsiyete bağlı olarak olanaklı olduğu kadar çok kuşağın temsilcisini ve bir cinsiyet çizgisi üzerinde olanaklı olan bütün kardeşleri, bunların eşlerini ve çocuklarını kapsar. İkinci grup toplumlar modern tıbbi teknolojinin bazı kısımlarını dışarıdan ithal etmiş olan fakat henüz genel olarak istikrarlı bir modern teknoloji düzeyine erişmemiş toplumlardır. Levy bunlara 'geçiş halinde toplumlar' diyor. Geçiş halindeki toplumların ideal aile tipi olan famille souche (kök aile) kuşak çizgisi üzerinde geniş aile gibi genişler, kardeşler yönünden genişleme göstermez.

---

*) E.Ü Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi.

Üçüncü grup toplumlar ise modernleşmenin bir parçası olarak gelişmiş bir tıbbi teknoloji düzeyine erişmiş toplumlardır ki Levy bunlara 'modern toplumlar' diyor. Modern toplumlardaki ideal aile tipi olan çekirdek aile ise, 'anne, baba ve varsa küçük çocuklardan meydana gelir'.(2)

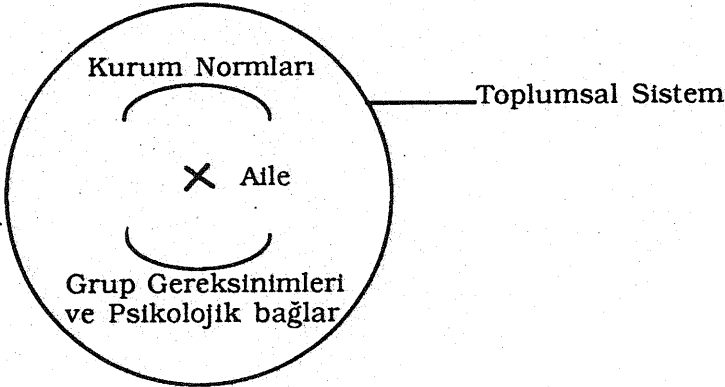
Levy gibi diğer Yapısal-İşlevselci yaklaşıma sahip olan sosyologlar da aileyi, toplum yapısı içinde roller ve statüler ağına uygun olarak hareket eden bireylerden oluşmuş, bir başka anlatımla toplumsal sistemi oluşturan alt sistemlerden birisi olarak ele almışlardır. Bireyi sistem içinde pasif bir öge olarak algılayan bu yaklaşım aileyi diğer toplumsal öğelerle dışsal etkilere ve uzlaşmalara açık ya da bundan başka ailenin içindeki diğer alt sistemlerle birleşen bir sistem gibi dikkate almaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda aileyi evrim çizgisinde ve tarihsel perspektif içinde açıklamanın çeşitli güçlükleri olmaktadır. Oysaki ailenin de diğer toplumsal olgular gibi özellikle iç ve dış dinamikler sayesinde devingen bir yapıya sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Marksist yaklaşım üretim ve mülkiyet ilişkilerinin belirleyiciliğine ağırlık vererek, aileyi tarihsel-kurumsal bir boyutta incelemiştir. Bütünsel toplum içine bir sistem olarak aileyi yerleştirmesiyle Yapısal-İşlevselci yaklaşımla benzerlik içinde olan bu yaklaşım, farklı olarak, aileyi dinamik bir sistem gibi algılamakta ve tarihsel karşılaştırmalar yapmaktadır.(3) Kurumsal-Tarihsel yaklaşım olarak nitelenen bu yaklaşım, farklı toplumların sosyal koşulları tarafından ortaya çıkan geniş bir kadın erkek rolleri ve pekçok aile biçiminin olduğunu söyleyerek işlevselci görüşe karşı çıkmaktadır. Kurumsal tarihsel yaklaşım aileyi, din, ekonomi, eğitim gibi diğer toplumsal kurumlarla ilişkileri çerçevesinde değerlendirmektedir.(4)

Ailenin tanımı konusunda da sosyologlar farklı anlayışlara sahiptirler. Örneğin: Maclver ve Page'e göre aile, "seks ilişkilerine dayalı, çocuk sahibi olma ve bu çocukları yetiştirme özellikleri gösteren bir gruptur." Nimkoff'a göre ise, "karı-koca-çocuklardan veya sadece karı-kocadan kurulu az veya çok devamlılık gösteren bir birliktir." Diğer birçok toplum bilimci de aileyi, grup eylemlerinin karakteristik biçimlerini kapsayan sistemleştirilmiş kurallar bütünü olan bir toplumsal kurum olarak ele almaktadırlar.(5)

Sovyet toplumbilimci A.Karchev'in bu konudaki açıklamaları farklı yaklaşım ve tanımlamaları bütünleştirici bir özellik taşımaktadır. Ona göre "aile bir kurumun ve aynı zamanda bir grubun özelliklerini birleştiren, dışsal toplumsal fenomenlerle (normlar) ve içsel fenomenlerle (özellikle gereksinimler ve psikolojik bağlar) birleşen ve bütünleşen bir toplumsal birim ve sistemin parçalarından biridir. Aile ne salt grub gibi somut, ne de salt kurum gibi soyuttur. Bu iki özelliği bir arada barındırır. Ailenin ortaya çıkışı ve evrimi, hem ontogeneti (varlık) ve aynı zamanda hem de phylogentigvment (bilgi) etkenlerden etkilenmektedir. Bu etkenler özdeksel, tinsel ve psikolojik etkenler olarak ayırteedilebilir. Birinciler doğrudan, ikinciler ise, dolaylı etkilerler. Yine birinciler zorunlu, ikinciler ise rastlantısal etkenlerdir." (6)

Karchev'in ailenin yapısı ve toplumsal sistem içindeki yeri konusundaki anlayışı şu şekilde şemalaştırılabilmektedir.

Ailenin değişik kaynakları içinde özdeksel ve ekonomik kaynaklara ağırlık vermesine karşılık Karchev ailenin, ekonominin basit bir sapması olmadığını belirterek, ailenin ekonomiden görece bağımsızlığını vurgulamaktadır. (7)

Ülkemizde aile konusunda yapılan araştırmalar genellikle Yapısal-İşlevselci anlayışa uygun olarak gerçekleştirilmekte ve bu yaklaşımın kavramsal modeli kullanılmaktadır. Gerek bölgesel ve gerekse makro düzeyde yapılan bu araştırmalarda modern-sanayi toplumlarının ailesi olarak çekirdek ailenin, en yaygın aile türü olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak konut kompozisyonu değil de, aile grubunun ilişkilerini yönlendiren kuramsal normlara baktığımızda, aynı ailelerin geleneksel kuramsal özelliklerinin önemli ölçüde

varlıklarını sürdürdükleri de görülebilmektedir. Dolayısıyla genelde kabul gören geleneksel geniş aile-modern çekirdek aile diye çeşitli özellikleriyle (ideal tipler olarak) betimlenen bu modellerin toplumumuzdaki ailelere uygulanmasında bazı güçlükler ortaya çıkmaktadır. Aynı konuda araştırma yapan çeşitli sosyologlar da bu güçlüklerle ilişkin kaygılarını dile getirmektedirler. Örneğin, E.Kongar bu konuyu şöyle açıklıyor: "Özellikle hızla değişen, mal ve hizmetlerin eşit olmayan dağılımından dolayı teknolojik düzeyin ayrı toplumsal sınıf ve grupların farklı yoğunlukta etkilediği toplumlarda sosyolojide şimdiye kadar kullanılan tipler ailenin sınıflandırılmasında etkili olamamaktadır. Örnek olarak Yasa, Ege bölgesinde bir köyde yaptığı araştırmada çekirdek aile yapısı içinde geleneksel ailenin ilişkilerini görmüş ve bu aile tipini 'dar aile' diye nitelendirmiştir"(8)

Benzer bir şekilde aynı konuya ilişkin D.Kandiyoti kaygılarını şöyle dile getiriyor: "Özellikle yarı-mülksüzleşmenin ücretli işin yanısıra aile emeğine dayanan çeşitli uğraş biçimleriyle sık sık bir arada görüldüğü az gelişmiş ülkelerde, bu duyarlık çok önem kazanmaktadır. Şöyle bir durum düşünelim: Bir toprağı olan, fakat bundan icar yoluyla sadece bir miktar rant edinebilen, bazı üyeleri geçici ücretli işlerde çalışan, diğerleri (örneğin halı dokuyarak) ücretsiz aile işçiliği yapan bazıları ise, (göç ettikleri için) ayrı çatı altında oturdukları halde para katkısında bulunan bireylerden oluşan bir aileyi ne şekilde betimleyeceğiz? Aynı çatı altında oturanların demografik bileşimleriyle mi? Bireylerin birbiriyle beklenti ve tutumlarıyla mı? yoksa kendilerini bir geçim ünitesi olarak nasıl oluşturduklarıyla mı?"(9)

Tüm bu nedenlerden dolayı klasik modellerin dışında bir yaklaşımla aile yapısını çözümlenmeye yönelik bir model oluşturup, araştırma yapmayı uygun bulduk. Modelimizi özellikle yukarıda görüşlerine kısaca değindiğimiz A.Karchev'den esinlenerek ve bu görüşleri tarihsel-kurumsal yaklaşımla bütünleştirerek oluşturmaya çalıştık. Kuramsal modelimizi kısaca şöyle özetleyebiliriz.

Toplumun çeşitli kurumlarından biri olarak ele alınan ailenin salt bir kurum ve soyut bir yapı olduğunu ileri sürmek yanıltıcı olacaktır. Bunun yanısıra ailenin kurumsal yapısıyla bağıntılı olarak somut yönünü de ele almak gereklidir. Ailenin genel kuruluş ve işleyiş kurallarını onun kurumsal yönü olarak ele alırken, belli amaçlar için üyelerinin bir araya gelmesini, oluşturdukları kompozisyonu grupsal

yönü olarak ele alıyoruz. Ailenin bu boyutu demografik ve psikolojik bir özellik taşımaktadır. Daha somut olarak ifade etmek gerekirse; aileyi oluşturan bireylerin sayısı, yatay ve dikey kuşaklarla birlikte veya ayrı olmaları... ailenin grupsal özelliklerini yansıtırken, eş seçimi, evlilik ile ilgili tören ve kurallar, evlilik sonrası aile içi ve ailenin diğer aile dışı ilişkileri konusunda var olan kurallar bütünü kurumsal yönünü yansıtmaktadır.

Özetle belirtecek olursak yaklaşımımız içinde aile grupsal ve kurumsal boyutlarıyla birlikte tarihsel bir perspektif içinde değerlendirilmektedir. Aile farklı değişkenlerle doğrudan ve dolaylı bir etkileşim içindedir. Ne sadece ekonomik ilişkilerin ne de sadece değer ve norm sisteminin aile üzerinde belirleyiciliği söz konusudur. Her iki değişkenin de sürekli etkisi olmakta, ama zaman ve mekana göre ağırlıkları değişebilmektedir. Örneğin belli bir dönem kırsal-tarımsal yapıdan ücretli işçiliğe geçiş ailenin değişmesinde görece bir öneme sahip olabilirken, belli bir süre sonra, değişen bu ailedeki ilişkilerin düzenlenmesinde dinsel-geleneksel bir takım kurallar etkili olabilmektedir.

ÖRNEK OLAY

Aile ile ilgili çalışmalarda ailenin değişimi genellikle sanayileşme, kentleşme ve göç süreci içinde ele alınmaktadır. Ancak bu olaylar ailenin değişiminin tek kaynağı değildirler. Ailedeki değişim, sadece kırsal geleneksel ailesinden kopanların kente göçmesiyle oluşan çekirdekleşme değildir. Bunun yanı sıra kırdaki sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin sonucunda kır (ya da köy) ailesi de sürekli değişim göstermektedir.

Bundan dolayı araştırma yapmak için bir köy (Germiyan Köyü) ve bu köyden göçlerin en fazla yoğunlaştığı bir kentsel bölge (Yeşilyurt) seçtik. Büyük kent özelliği taşıyan İzmir'e bağlı bu köydeki toplam 94 hane (tamsayım), kentsel bölgede ise aile reisi Germiyan Köyü kökenli olanların oluşturduğu 34 aile üzerinde bir alan çalışması yaptık. Böylece köy ailesinin özelliklerini ve kente göçenlerin ailesinde meydana gelen değişimleri karşılaştırmalar yaparak sergileme olanağı bulduk.

Araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuçları şöyle sıralayabiliriz :

Alanımız içine giren hem köy ve hem de köyden kente göçmüş ailelerde demografik olarak (hane kompozisyonu) en yaygın aile

biçimi çekirdek ailedir (ortalama %67.5) ve yine bu oran, köydekilere göre köyden kente göçenler arasında daha fazladır (%56-%79). Yine geniş aile oranı her iki mekanda da oldukça düşüktür (%9) ve beklediğimiz gibi köydeki geniş aile oranı (%12) kente göçmüşlere oranla (%6) daha fazladır.

Bu farklılıkların temel nedenlerini köy ve kentin sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklarına bağlı olarak açıklayabiliriz. Herşeyden önce görelî olarak modern bir bölge olan Batı'dan seçilmiş mekanlara ait olması önemli bir etkidir. Kentsel mekanımızın gecekondulu bölgelerine göre daha modern bir özellik göstermesi, köy mekanımızın da kentle yoğun ilişkiler içinde olması gibi kültürel ve sosyal etmenler, birlikte yaşamaya ilişkin (geniş aile şeklinde) anlayışın zayıflaması diğere bir neden olarak görülmektedir. Köy ile kent arasındaki farklılıkta ise, bu mekanlardaki üretim biçimlerinin rolü büyüktür. Yine benzer şekilde geçim araçlarının aile mülkü olması aile ilişkilerinde oldukça önemlidir. Kısaca bu konuda bağımsız değişkenler olarak; değer yargıları ve normlar, makinalaşma, göç, ücretleşme, kentle yoğun ilişkiler ve köyde (kiralık ev olanaklarının azlığı, yeni konut yapmanın köylülerin gelir düzeyine göre parasal güçlüğü) konut sorunu... sayılabilir.

Grupsal özellik olarak (demografik) hane üye sayıları ortalaması her iki mekanda da bir hayli düşüktür. (Germiyan'da 3.2, Yeşilyurt'ta 3.7). Köye oranla kentteki ailelerin biraz daha büyük birimler gibi gözükmesinde en önemli etkiyi, köyde ayrı konutta oturan dul kadınların fazla olması yapmaktadır.

Yaptığımız çalışmada ailenin kurumsal özelliklerine ilişkin elde ettiğimiz sonuçları kısaca şöyle sıralayabiliriz: Köydeki ailelerin mekansal yerleşim özelliklerinde, özellikle erkeğin ailesine yakın bir konutun tercih edilmesi, kente göçünce de aynı köyden ya da çevre köylerden göçenlerin en yoğun bulunduğu yerlerin tercih edilmesi göstermektedir ki; sırasıyla aile, akraba ve köylülerle birlikte olma eğilimi yaygındır. Kente göçenlerin bu durumu, yabancı olunan mekansal toplumsal çevrede yalnız kalmamayı sağlamaktadır. Gerek köyde gerekse kentte aile içi işbölümünde kadınların yaptığı işler (ki genellikle ev içi hizmet üretimi) ve erkeklerin yaptığı işler (hanenin parasal gelirini sağlamak) diye tanımlanmaktadır. Köyde ev dışı işlerde kadın da erkek de çalışırken ev içi işler genellikle kadına ait olmaktadır. Buna karşılık, kente göçmüş ailelerde ise; kadınların

hemen hemen tamamının (27/34) ev hanımı konumunda oldukları görülmektedir. Ev hanımı olmayıp da, ev dışı bir işte de çalışan az sayıdaki kadınların belli bir eğitim düzeyinde (en az lise mezunu) olmaları ve hiç birinin de köy doğumlu olmayışı (dolayısıyla dıştan evlenme yoluyla edinilen eşler olması) dikkat çekici noktalar arasındadır. Bu durumu şöyle açıklamak olasıdır. Kadınların da ev dışı işlerde çalışarak hem aile hem de toplumda daha etkin bir rol oynamalarında eğitim etkili bir değişkendir. Eğitim düzeyinin artışına bağlı olarak, aile içindeki geleneksel işbölümü zayıflamaktadır.

Evlilik anlayışında da baştan sona kuramsal özelliklerde, geleneksel normların belli ölçüde ağırlıkta olduğu ortaya çıkmaktadır. Evlilik olayı, köyde daha ağırlıklı olmak üzere evlenen iki bireyden öte aile, akraba ve hatta köylülerin sorunu olarak algılanmaktadır. Eş seçiminde yine ebeveynlerin zayıflamakta da olsa etkileri sürmektedir. Eş seçiminde öncelikle tanıdık, bildik kişi tercihi söz konusudur. Kente göçmüş kişilerin de eş seçimlerinde içten evlenme oranının (en azından tanıdık) yüksek olmasına karşılık; kentsel yapının özelliklerinde bağlı olarak, köye oranla dıştan evlenme oranının kentte daha fazla olduğunu verilerimiz açıkça ortaya koymaktadır.

Yine bireyin bağımsız olarak, evliliği gerçekleştirip yeni bir aile kurabileceği koşullara sahip olmadığı ve evliliğin, topluluğun sorunu şeklinde algılanmasından dolayı, evlilikte kız ve erkek ailelerine önemli görevler düşer. Bu görevler, konut temininden ev eşyalarının elde edilmesi ve özellikle köyde yeni kurulan ailenin geçimini sağlayacak işin ya da iş olanaklarının sağlanmasına kadar çeşitli örnekler sıralanabilir.

Evliliğin gerçekleşmesinde geleneksel evlilik törenlerinin (kız arama, söz kesme, nişan, çeyiz, kına gecesi ve düğün gibi) hem köy hem de kentte yaygın olarak gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. Ancak, bu törenler, kente göçmüş ailelerde, kentsel koşullardan dolayı aynen uygulama alanı bulamamaktadır.

Yine dikkat çekici noktalardan birisi, köyde demografik olarak parçalanmış aile oranlarının fazla oluşudur (%30). Ancak bu aileler sanayi toplumlarındaki, bireysel mutluluk ve bireysellik gibi yaygın değersel anlayış ve kadının toplum yaşamında her yönden etkisinin giderek yükselmesinin bir ürünü olarak çoğalan parlanmış

ailelerden oldukça farklıdır. Sanayi toplumlarındaki parçalanmış aileler, bireylerin bağımsızlaşmasıyla ortaya çıkan bir tür özelliği taşırlar. Çalışmamızda ortaya çıkan parçalanmış aileler ise, tam tersine, geleneksel normların bağlayıcı etkisiyle yaygınlaşmaktadır. Büyük çoğunluğu boşanmayla değil, eşlerden birinin ölümüyle gerçekleşmektedir. Bu noktayı daha iyi açıklayabilmek için Germiyan'daki toplam 34 duldan 32'sinin kadın olmasını örnek gösterebiliriz. Bu durumun en önemli nedeni, geleneksel kuralların boşanmayı pek hoş karşılamaması ve özellikle de dul-çocuklu kadınların ikinci evliliğin hoş görülmemesidir.

Kısaca belirtmek gerekirse, tüm sonuçlar aileye ilişkin geleneksel kurumsal özelliklerin köklü değişimler geçirmediğini göstermektedir. Bu geleneksel kurumsal özelliklerin köye oranla, kente göçmüş ailelerde kentin koşullarından dolayı, aynı uygulama alanının bulamadığını görüyoruz.

Ailenin grupsal yapısında çekirdekleşmenin yaygınlığına (fazlalığına) karşılık, kurumsal yapısında daha yavaş bir değişim hızından dolayı, modern ve bağımsız ailelerin bu denli yaygın olmamasının birçok nedeni vardır. Bunlardan en önemlileri, genel toplumsal normlarda, henüz geleneksel normların önemli ölçüde terk edilmemiş olması, mülkiyet ve miras ilişkilerinin yanısıra göç ve kentleşmenin özgün durumları (bağlılık ve bağımlılığı sürdürmeye yatkın olması) ve özellikleridir. Göç ve kentleşmenin, ailenin grupsal ve kurumsal boyutunun değişmesinde önemli bir açıklayıcı değişken olduğu açıktır (kentin ekolojik yapısı, işbölümü, hızlı bir toplumsal yaşam, modern anlayışın daha yaygın olması... gibi etmenlerden dolayı). Ancak vurgulanması gereken nokta şudur: Kişilerin köyden kente göçerken, özellikle kendi köy grubundan ve benzer yaşama biçimine sahip çevre köylülerinin kentte en yoğun olarak buldukları yerleşim yerlerine göçmeleri, modern kent kültürünün içselleştirilmesini geciktirmektedir.

Kent ve köy arasında süren yoğun ilişkilerde hiç kuşkusuz mekansal yakınlık ve ulaşım kolaylığının büyük rolü vardır. Ancak bu ilişkilerin sürmesinde ekonomik etmenlerin de rol oynadığı gözlenmektedir. Herşeyden önce kente göçmüş olmalarına karşılık birçok ailenin, halen köyde mülkiyeti bulunmaktadır. Yine bu mülkler sayesinde bu ailelerin, halen köyden yan gelirleri sürmektedir. Tüm bunların kaynağı olarak da miras ilişkisinin önemiyle karşılaşmaktayız.

Bu ilişkiler, kente göçmüş aileler için, köyün ekonomik yönden halen önemini sürdürdüğü ve miras ilişkilerinin de bunda en önemli rolü oynadığını göstermektedir. Bunun yanısıra bu ilişkilere bağlı olarak bir dizi sosyal ve kültürel bağlar beraberinde gelmektedir. Bunlardan birisi, yardımlaşma alanında ortaya çıkmaktadır. Köyden kente gıda ve para, (özellikle miras yoluyla elde edilen mülklerin satışından elde edilen para) kentten köye ise, para ve (özellikle yoğun iş dönemlerinde) iş gücü şeklinde süren bu yardımlaşmada, tek belirleyici etkenin ekonomik çıkar olduğunu ileri sürmek yanıltıcı olacaktır. Bunu en güzel bir şekilde diğer (sosyal ve kültürel) ilişkilerin niteliğinde görmekteyiz. Özellikle geleneksel normlardan kaynaklanan üst-alt kuşak sorumluluk ve görevlerinin mekansal ayrılığa rağmen sürmesi, bu görünüşümüzü doğrular niteliktedir. Bu ilişkileri gösteren bulgular olarak çalışmamızda elde ettiğimiz çeşitli bulguları, yukarıda ileri sürdüğümüz görüşe örnek olarak gösterebiliriz. Dini bayramlarda kentteki ailelerin hemen hemen tamamı, aile büyükleri köyde olduğu için, köye gitmektedir. Yine doğum, ölüm ve düğün gibi olaylarda farklı mekanlara rağmen, görev ve sorumluluklar karşılıklı olarak yerine getirilmektedir.

Tüm bu ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin, kente göçmüş aileler için, geldikleri köyün bir tampon kurum işlevini üstlendiğinin bir göstergesi olduğunu söyleyebiliriz.

Elde ettiğimiz diğer bazı bulguları kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1- Alanımız içinde köy ve köyden kente göçenler arasında halen birincil gruplar önemini korumaktadır. Bunun en önemli nedeni, bağımsız olarak yaşayabilmelerini sağlayacak olan iş koşullarının yaygın olmaması, küçük mülkiyetin ve dolayısıyla da mirasın kuşaklararası ilişkilerde etkili olmasıdır. Bunun yanısıra, değer sisteminde modern değerlerin yaygınlaşmamış olması da aynı gerçekler arasında ileri sürülebilir.

2- Yoğun bir kentleşmeye ve köyden kente nüfus akışına karşılık, kentleşme bu denli yoğun olamamaktadır. Bunda ise en önemli etkiyi kente yakın yerlerden göçen kişilerin birbirlerine yakın mekanlarda yerleşip, kentte, benzer yaşama biçimine sahip kişilerle tampon kurum görevini gören yerleşim yerleri oluşturmaları rol oynamaktadır. Bu da modern kent kültürünün özümsemesini yavaşlatan bir etki yapmaktadır. Bir başka deyişle kente köy kültürünü sürdürme eğilimini doğurmaktadır.

3- Kente göçte cinsiyete göre farklılıklar dikkat çekici bulgularımız arasındadır. Erkeklerde iş ve eğitim, kente göçte en önemli etkenler arasında gösterilirken; aynı olaya kadınlar için kente evlenme birinci dereceden gerekçe olarak gözükmektedir.

4- Kente göçenleri, kente bağlayan en önemli değişkenlerin başında, kendilerinin ve çocuklarının iş-egitim durumları gelmektedir. Bunun yanısıra birinci kuşak (kente göçmüş birinci kuşak) fırsat buldukça köye geçici veya sürekli dönme eğilimleri gösterirken (özellikle erkekler), ikinci kuşakla (kent kültürünü daha fazla özümsemiş) gizil bir çatışmaya girmektedir. Bunun sonunda özellikle aile reislerinin çeşitli nedenlerle köye gidişleri ve orada belli süreler kalmaları, ama çocuk ve eşlerin kentte kalmasıyla, geçici parçalanmış aile tipleri oluşmaktadır.

5- Çekirdek ve parçalanmış ailelerin sanayi toplumlarında yaygın olması, bu toplumlarda bireyselliğin artışı ve kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması gibi etmenlere bağlanmaktadır. Bu aileler modern kurumsal özelliklere sahiptir. Bizim alanımızda da grupsal (demografik) olarak çekirdek ve parçalanmış aileler yaygındır. Ama bu aileler, kurumsal olarak ağırlıklı geleneksel özellikleri taşımakta ve hatta, parçalanmış ailelerin fazlalığı sanayi toplumlarında görülenin tersine, geleneksel bir takım normların ürünü olmaktadır.

Dolayısıyla sanayi toplumlarında yaygınlaşan parçalanmış aile ile çalışmamızda ortaya çıkan parçalanmış aileler grupsal olarak aynı şeyi ifade etse de, kurumsal özellikleri bakımından oldukça farklı (hatta tam tersi) özellikler sergilemektedir. Bunun için kendi hayatını yaşamak, bağımsız olma ve bireysel mutluluk peşinde olma gibi nedenlerle kocasından ayrılan, sanayi toplumunun anne-çocuktan oluşan ailesi ile, kocası ölen ve birkaç çocuğu olan, toplumsal çevre tarafından hoş karşılanmadığı (veya kendisinin geleneksel değerleri içselleştirdiği) için evlenmeyen kişinin çocuklarıyla oluşturduğu aileleri aynı kategoriye sokmak gerçekçi olmayacaktır.

REFERANS NOTLARI

- 1) SHERMAN-Howard. J.-WOOD, James, **Sociology: Traditional and Radical Perspectives**, Harper-Row Ltd. Publishers, London, 1982, Sh.106.
- 2) KONGAR, Emre, **İzmir'de Kentsel Aile**, TSBD yay., No: A-3, Ankara; 1972, Sh.34-35.
- 3) ENGELS, Friedrich, Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni, **Seçme Yapıtlar. Üçüncü Cilt**, sol yay., Ankara, 1979, Sh.231-232.
- 4) ÖZEN, Sevinç, Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar, **Seminer Dergisi E.Ü.**, Edebiyat Fakültesi yay., İzmir, 1987, Sh.273.
- 5) GÖKÇE, Birsen, Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, H.Ü.**, Cilt 8, Sayı 1-2, Ankara, 1976, Sh.47.
- 6) MICHÉLL, Andre, **Sociologie De La Famille**, Paris Presses Universitaires De France, 1972, Aktaran. SAYIN, Önal, Aile Sosyolojisi, E.Ü., Edebiyat Fakültesi Yayınları No.57, İzmir 1990, Sh.32.
- 7) a.g.e., Sh. 32-33.
- 8- KONGAR, Emre, a.g.e., Sh.32.
- 9- KANDİYOTİ, Deniz, Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik, **Türkiye de Ailenin Değişimi-Toplumbilimsel İncelemeler**, TSBD yay., Ankara 1984, Sh.21-22.